

ВЕЛИКИЯТ БОГ ПАН

© Arthur Machen, 1894

Книгата е преведена по първо издание:
„The Great God Pan“, John Lane, 1894

© Слави Ганев, *превод от английски език, бележки и съставителство*

© Христо Чуков, *художник на корицата*

© Deja Book

София • 2018

ISBN: 978-954-28-2536-4

АРТЪР МАКЪН

ВЕЛИКИЯТ БОГ
ПАН

Превод от английски: Слави Ганев

СЪДЪРЖАНИЕ

Викторианският писател, който бе решил да си отиде.....	7
ВЕЛИКИЯТ БОГ ПАН	
I. ЕКСПЕРИМЕНТЪТ	15
II. ОЧЕРКЪТ НА Г-Н КЛАРК.....	26
III. ГРАДЪТ НА ВЪЗКРЕСЕНИЯТА	36
IV. НАХОДКАТА ОТ УЛИЦА „ПОЛ“	47
V. СЪВЕТ В ПИСМО.....	55
VI. САМОУБИЙСТВОТА.....	63
VII. НЕОЧАКВАНА СРЕЩА В СОХО.....	75
VIII. ОТКЪСИ	85
СЪКРОВЕНА СВЕТИНА.....	95
Допълнителни бележки	137
Бележка I: Мъртъв ли е Великият бог Пан?.....	139
Бележка II: Викторианската жена през погледа на Артър Макън	145
Списък на илюстрациите	149

ВИКТОРИАНСКИЯТ ПИСАТЕЛ, КОЙТО БЕ РЕШИЛ ДА СИ ОТИДЕ

Князът на мрака е джентълмен...

Уилям Шекспир, „Крал Лир“

През 1899 г. един окаян джентълмен се скита сам по лондонските улици. Дрехите му са неугледни – измачкани и опърпани, неподстриганата му светла коса се развява от силния вятър, а лицето му се крие зад брада, небръсната от месеци. Ако се приближите до него и оставите трескавия му поглед да ви прикове, навярно ще го вземете за луд и уплахата не би ви позволила да почувствате вонята на уиски. Може би ще опитате да поговорите с него, но едва ли думите му ще бъдат свързани. Макар и да притежава дар слово, непознатият вече не умее да подрежда думите дори в обикновена реч. Ако ви е жал, ще опитате да го подкрепите, но той няма нужда нито от храна, нито от вода, нито от пари, нито дори от въздух. За него преградата на видимия свят вече е преодоляна, той е видял невиджаното, може би... дори самия бог Пан. Едва ли бихте повярвали, че пред вас стои Артър Макън, един от най-влиятелните писатели от края на XIX и началото на XX в. В тия дни той умира, а вие вероятно се гнусите да стиснете изпотената му ръка. Чувствате изненада: творецът над творците се е превърнал в развалина.

За да стигнем до този тежък миг от живота му, трябва да се върнем в дълбоката древност. Още в ония години, когато римляните завладели британските острови и покорили малките уелски кралства. Тук те донесли своята култура, родоначална за повечето европейски народи, и тя се смеси-

ла с келтските разбирания за света. Мистичните ритуали на друидите приели тайнствата на понтифекса, за да се превърнат в обща амалгама от древно познание, и съществували заедно до появата на християнството по тия земи. Но и то не разрушило езическата призма, през която местните виждали земята, небето, морето и красотата им. Не можало да изтрие напълно и изящните орнаменти, сътворени от римската култура, наситена с изтезания и удоволствия.

Векове по-късно в малкия град Керлеон, където и друиди, и римски жреци, и християнски свещеници били извършвали обредите си, археолозите бързали да открият отломките от живота на древните: от надписите, изсечени в камък, до амфитеатъра, където някога римските артисти пеели и танцували. Всички ахнали, когато пред очите им изникнали останки от старинни култови сгради, от езически скулптури и рисунки. Докато те се дивели, вкопчени в инструментите си, едно момче на около десет години ги наблюдавало и мълчаливо споделяло трепета им. Това бил Артър Макън. Роден в малкия Керлеон, той отраснал сред останките на римските стени и домове, на келтските надписи, идоли и обичаи, на средновековните замъци и църкви. Те се вкоренили в съзнанието му и не го оставили дори за миг през почти целия му жизнен път.

Син на викарий, Макън имал достъп до тайната библиотека на баща си и още от осемгодишен се увличал по окултни съчинения и трактати по алхимия, а в любими негови книги бързо се превърнали „Пантагрюел“ на Рабле, „Дон Кихот“ на Сервантес и „Хиляда и една нощ“. Нищо обаче не очаровало детето повече от древните римски надписи и рисунки, които дядо му разкрил в двора на керлеонската църква, нито колкото светилището на келтския бог Ноденс, чието откритие наблюдавал като дете.

След като изучавал латински, старогръцки и френски в гр. Херефорд, Макън опитал да кандидатства медицина, но се провалил на изпитите. Някои свързват това с писателския талант на младежа, който предпочел да използва дарование-то си, вместо да учи. Родителите му подкрепили това решение, тъй като нямали достатъчно средства, за да го изпратят в университет.

В Лондон Макън намерил своя втори дом. Големият град го привличал с тайнственото си очарование и вместо да се впусне в преследване на журналистическа кариера, той предпочитал да изследва Лондон също както някога е изследвал Керлеон. Отнесен в книгите и „физиологията на града“, той можел единствено да проучва, да попива всичко, което види, да го съхранява за бъдещите си шедьоври. Макън като че ли не забелязвал бедността, той бил твърде вгълбен в опияняващия дъх на лондонските мъгли и в литературните си занимания. Познанията по френски му помогнали да заблести в литературните среди още от съвсем млада възраст: преводите му на „Хептамерон“ на Маргарита Наварска и „Мемоари“ на Джакомо Казанова на английски дълго време са считани за канонични. Първата му книга, съвсем по бохемски озаглавена „Анатомия на тютюна“, пък му дала възможност да заеме редакторска позиция в списанието *Walford's Antiquarian*.

Ако има нещо, което променило битието на Артър Макън и го откъснало от самотния му живот, изпълнен с проучвания, хартия, мастило и думи, то се случило по съвсем тривиален начин – при нанасянето в новата му квартира. Така през 1887 г. се запознал с Ейми Хог, с която сключили брак още същата година. Ейми била учителка по музика, обожавала литературата и театъра и се оказала основна причина Макън да разбере нещо твърде ценно в живота: как се жи-

вее. Съвпадение или не, освен всички социални контакти, в които бил въввлечен от съпругата си, писателят претърпял и още една рязка промяна – стилът му станал осезаемо различен. Той захвърлил архаичните си разбирания за литературата, почерпени от старите книги, които по-рано предпочитал, и заложил на новото, на бързото действие, на резките обрати, на абстракцията, позволяваща му да не смила всеки детайл, преди да го достави на читателя. Увлечен от творенията на Р. Л. Стивънсън и Артър Конан Дойл, той започнал да прибавя готика и ужас в сюжетите си, а многобройните вечери, прекарани над прашни средновековни томове, окултна литература и алхимия, направили произведенията му уникални съчетания от литературната традиция на няколко епохи. Средновековната мистика срещнала мрака на готиката и любовта ѝ към псевдонауката, към техническия напредък, а те заедно се втели в трактатите на уморени от живота розенкройцери и магьосници, търсили векове наред философския камък. Родил се космическият ужас, който покъсно бил възприет от десетки други подражатели на Артър Макън.

Оттеглил се с Ейми в малка къща край Чилтернските хълмове и вдъхновен от съкровената ѝ светлина, Макън пише най-добрите си произведения. Две от тях той публикувал през 1894 г. благодарение на издателя Джон Лейн. Същите, които ти, читателю, държиш в ръцете си сега. Но знаеш ли, че тази книга е била държана от още хиляди ръце през онези времена? И милиони чак до днес? Отречена от критиката заради сексуалните намеци и страшния сюжет, тя се превърнала в бестселър за читателите, които нямали търпение да открият какво още се таи в дарованието на Макън. Всъщност познаваме по име поне неколцина от хората, държали с трепет тази книга. Един от тях бил писателят Оскар Уайлд,

който толкова се впечатлил от „Великият бог Пан“, че поканил автора му на вечеря и не се сдържал да възкликне *Un succès fou! Un succès fou!*¹, а двамата поддържали близки отношения и впоследствие. Възхитен от първите отпечатани произведения на Макън останал и Джеръм К. Джеръм, който нетърпеливо подарил копието си на Артър Конан Дойл. Същият му отвърнал: „Този твой приятел Макън може би е гений“.

Новоизгрялата звезда на автора скоро предизвикала и интереса на медиите, които не щадели суперлативите си. „Не сме наблюдавали по-успешен експеримент от този вид след „Д-р Джекил и г-н Хайд“, заявява „Пол Мол Газет“, а според „Дейли Телеграф“ „Свръхестественият елемент е използван с невероятна мощ и ефективност в тези два смразяващи кръвта шедевъра“. Десетки са отзивите за произведенията на Макън по вестниците от онези години.

Щастието обаче често не е вечно и след скандалните процеси срещу Оскар Уайлд през 1895 г. литературната сцена във Великобритания се променила значително. Представителите на декадентството, литературното течение, което не търси смисъла на живота, тъй като го определя като лишена от висша цел скука, били заклеймени. Процесът бил допълнително подсилен от популяризирането на книгата *Entartung*² (1892) от еврейския мислител Макс Нордау, където той изложил теорията за дегенерацията на обществата, която се отразява и улеснява от изкуството. Според него между физическата и моралната деградация е възможно да има връзка. Мнозина видели потвърждение на тази теория в обвиненията в содомия срещу Уайлд. Това довело до масо-

---

¹ *Un succès fou! Un succès fou!* (фр.) – „Невероятен успех! Невероятен успех!“.

² *Entartung* (нем.) – „Дегенерация“.

во неодобрение срещу декадентите, включително и Макън, който бил считан за представител на по-мрачното им крило. По тази причина въпреки огромните си успехи той не съумял да си намери издател в продължение на години, но за щастие, продължил да пише за собствено удоволствие и до края на века завършил някои от най-добрите си произведения. Заради всеобщия смут обаче те останали да отлежават върху пожелтяващите страници, а авторът им бил принуден да се съсредоточи върху журналистическата и редакционната си дейност, за да изкарва прехраната си.

Намаляващите финанси и невъзможността да публикува творбите си, не се оказали онзи тежък удар на съдбата, който щял да съкруши едва утвърдилият се автор. Докато той водел неравната си борба в литературния свят, ракът постепенно изпил силите на Ейми и през 1899 г. тя починала.

Загубил нея, Макън загубил всичко и сам се превърнал в един от своите герои, лутащи се безцелно по улиците на Лондон: отдавна спрели да търсят смисъла на живота, те се отдават на безсмислието му... за да се носят по течението. Подобно на г-н Чарлз Хърбърт или д-р Блек той можел единствено да скита, да страда, да се саморазрушава. Литературата и работата вече не успявали да го поддържат жив, затова Макън се отказал от всичко и се превърнал в незабележима част от градския пейзаж.

Историята приключва тук. Така завършил земния си път един от последните големи викториански автори, отишъл си заедно със своята епоха. Или поне така си мислел той, така си мислели и всички останали, но булото щяло да се вдигне, а той да се събуди отново.

Слави Ганев

ВЕЛИКИЯТ

БОГ

ПАН

I

ЕКСПЕРИМЕНТЪТ

– Радвам се, че дойдохте, Кларк; наистина се радвам. Не бях сигурен дали ще можете да отделите време.

– Успях да уредя нещата за няколко дни; напоследък не е толкова натоварено. Не се ли притеснявате, Реймънд? Напълно безопасно ли е?

Двамата мъже се разхождаха с бавни крачки по терасата в предната част на къщата, в която живееше д-р Реймънд. Слънцето все още беше над планинския хребет на запад, но на гаснещия му червен блясък не се очертаваха сенки. Вятърът беше утихнал; свеж полъх придойде откъм обширния лес, покриващ високите склонове, а с него от време на време и тихото гукане на дивите гълъби. Ниско в необятната живописна долина реката лъкатушеше между самотните хълмове, а докато слънцето се спускаше и чезнеше, ефирна, чисто бяла мъгла започна да се издига над тях.

– Безопасна? – отвърна рязко д-р Реймънд на своя приятел. – Разбира се, че е такава. Сама по себе си операцията е съвсем проста; всеки хирург може да я извърши.

– А възможно ли е да навреди в някакъв друг аспект?

– Ни най-малко; не съществува каквато и да била физическа опасност, давам ви думата си. Винаги сте предпазлив, Кларк, винаги; но познавате миналото ми. През последните двадесет години се посветих на трансценденталната меди-

цина. Чувал съм да ме наричат самозванец, шарлатанин и мошеник, но през цялото време знаех, че съм на прав път. Преди пет години постигнах целта си и оттогава всеки ден се подготвям за онова, което ще направим довечера.

– Ще ми се да вярвам, че всичко това е истина – Кларк смръщи вежди и погледна към д-р Реймънд, изпълнен със съмнение. – Реймънд, напълно ли сте убеден, че теорията ви не е фантасмагория – едно прекрасно виждане за нещата със сигурност, но дали все пак е трезво съждение?

Д-р Реймънд спря и се извърна рязко. Той беше на средна възраст, сух и слаб, с бледожълт цвят на лицето, но когато погледна към Кларк и му отговори, кръвта бе нахлула в страните му.

– Огледайте се наоколо, Кларк. Виждате планината и как хълмовете се редят един след друг като вълна след вълна; виждате горите и овощните градини, полетата със зряла пшеница и ливадите, простиращи се до тръстиките край реката. Виждате как стоя тук до вас и чувате гласа ми. Ще ви кажа нещо обаче: всичко това – да, от онази звезда, която тъкмо изгря на небето, до твърдия под, по който стъпваме – представлява единствено илюзия и сенки: сенките, които скриват истинския свят от очите ни. А той съществува, но е зад тази измама, зад тази гледка, тези „шевици по гоблена, мечти в една кариера“³, зад всички тях, сякаш е покрит от було. Не зная дали човешко същество някога е повдигало този плащ, но съм наясно, че заедно ще го направим още

---

³ „Шевици по гоблена, мечти в една кариера“ – цитат от стихотворението „Слабоумие“ (1633) на уелския поет метафизик Джордж Хърбърт (1593 – 1633). В първата строфа той описва различни празнословия и имагинерни реалии от света на човека. Реймънд намеква, че всички хора, след като са неспособни да видят истината, са слабоумни по природа, но той може да поправи това.

тази нощ за очите на другите. Може би считате всичко това за нелепа безсмислица, но то е истина и древните са били наясно какво означава да вдигнеш булото. Те са го наричали „да видиш бог Пан“.

Кларк потръпна; бялата мъгла, която се сбираше над реката, беше мразовита.

– Удивително наистина – каза той. – Ние сме пред прага на един необичаен свят, Реймънд, стига онова, което казвате, да е вярно. Наистина ли скалпелът е необходим?

– Да – незначително поражение над сивото вещество, нищо повече; едно несъществуващо пренареждане на определени клетки, микроскопична промяна, която ще убегне от вниманието на деветдесет и девет от всеки сто мозъчни специалисти. Не искам да ви занимавам с бумацини, Кларк. Мога да ви засипя с куп технически данни, които биха прозвучали много внушително и ще ви оставят също толкова просветен, колкото сте и сега. Предполагам обаче, че вече случайно сте прочели в забутаните кътчета на вестника си, че наскоро бяха направени огромни стъпки в мозъчната физиология. Онзи ден забелязах един абзац за теорията на Дигби и откритията на Браун Фейбър. Теории и открития! Те достигат едва сега онова място, на което аз бях преди петнадесет години, и няма нужда да ви казвам, че не съм останал бездеен през това време. Ще е достатъчно, ако вметна, че изминаха пет години, откакто направих откритието, за което намекнах с думите си, че преди десет години съм достигнал моята цел. След години труд, мъки и търсене на сляпо, след дни и нощи на разочарования, а понякога и отчаяние, в което треперех и се вцепенявах при мисълта, че може би е имало и други търсещи онова, което търсех и аз, най-накрая след толкова време внезапен изблик на радост

разтърси душата ми и вече знаех, че дългото пътешествие е към своя края. Чрез онова, което тогава, също както и сега, изглеждаше като случайност, нашепване на една мигновена и безцелна мисъл, тръгнала по познатите ми линии и отсечки, които вече бях проследил хиляди пъти великата истина ме озари и аз видях, скициран със зрителни траектории, един нов свят, една непозната вселена⁴; континенти и острови, необятни океани, в които ни един кораб не е плавал (по мое мнение), тъй като Човекът първо е вдигнал поглед, за да съзерцава слънцето и звездите по небосвода, и след това се е любувал на притихналата земя под тях. Ще помислите, че това е екстравагантен начин на изразяване, Кларк, но е трудно да говоря буквално. Все пак не зная дали това, за което може да бъде изложено с прости и ясни думи. Например този наш свят е доста добре опасан с телеграфни кабели и жици; мисълта прескача от изгрева до залеза, от севера до юга, през разливи и пустини с малко по-бавна от обичайната си скорост. Сега предположете, че един съвременен електротехник установи, че той и колегите му просто са си поиграли с речни камъчета и са ги взели за основата на целия свят; предположете, че един такъв човек е видял как най-отдалеченото пространство се шири достъпно пред познатото ни и човешките слова се пренасят до слънцето и отвъд него към системите нататък и гласовете на хората, владеещи членоразделната реч, ехтят в празната пустота, ограничаваща мисълта ни. Говорейки за аналогията, тя е доста уместна спрямо онова, което аз направих; в момента

---

⁴ „... великата истина ме озари (...)“ – тук се намеква за т.нар. несъзнавани мисли. В науката от XIX в. така се означава несъзнателният ментален процес, който раждат и развиват творческите идеи. Всичко забравено или бегло забелязано дава своето отражение в ума на твореца.

не разбирате съвсем чувствата, обзели ме една вечер, докато стоях тук: беше лято и долината изглеждаше тъкмо както сега; видях пред себе си неописуемата, немислимата пропаст, зееща дълбоко между двата свята – тленния и онзи на душите; смътно съзрях пред себе си огромната и пуста безкрайна празнина и в този миг мост от светлина се издигна от земята до неизвестния бряг и проряза бездната. Погледнете в книгата на Браун Фейбър, ако желаете, и ще откриете, че до ден днешен учените са неспособни да обяснят съществуването или да изяснят предназначението на една определена група нервни клетки в мозъка. Тази група е, ако мога така да се изразя, обетована земя, едно съвършено пусто място за фантастични теории. Далеч съм от Браун Фейбър и останалите специалисти. За разлика от тях разполагам с пълното познание за възможното предназначение на тези нервни центрове и цялостната картина на нещата. С едно докосване мога да ги поставя в действие, с едно докосване, както казах, мога да освободя потока, с едно докосване мога да завърша връзката между този тленен свят и... по-късно ще можем да довършим това изречение. Да, скалпелът е необходим, но помислете до какво ще доведе. Той ще срине със земята масивната преграда на сетивата и вероятно за пръв път от сътворението на човека душата ще се взре в света на душите. Кларк, Мери ще види бог Пан!

– Но помните ли какво ми писахте? Мислех, че ще е необходимо тя да...

Той прошепна останалото в ухото на доктора.

– Съвсем не, съвсем не. Това е нелепо. Уверявам ви. Всъщност по-добре е така, както си е; съвсем сигурен съм в това.

– Премислете нещата добре, Реймънд. Това е голяма отговорност. Нещо може да се обърка; ще се окайвате до края на дните си.

– Не, не мисля така дори да се случи най-лошото. Както ви е известно, аз избавих Мери от живота на улицата и почти сигурна гладна смърт, когато тя беше дете; считам, че животът ѝ ми принадлежи и мога да го употребя, както ми се струва подобаващо. Елате, става късно; по-добре да влезем⁵.

Д-р Реймънд го поведе в къщата през приемната по един дълъг, тъмен коридор. Той извади ключ от джоба си, отвори тежката врата и покани Кларк в лабораторията. Някога тя е била билиардна зала и затова се осветяваше чрез стъклен купол в центъра на тавана. Унилата сивкава светлина все още обливаше фигурата на доктора, когато той запали една лампа с плътен абажур и я постави на масата в средата на стаята.

Кларк се огледа наоколо. Едва ли по стените имаше свободна педя: рафтовете, които покриваха всичко, бяха отрупани с бутилки и стъкленици във всевъзможни форми и цветове, а в един ъгъл стоеше малък Чипъндейлов⁶ шкаф за книги. Реймънд посочи към него.

– Виждате ли този пергамент от Освалд Кролиус⁷?
Беше сред първите, които ми посочиха правия път, макар

---

⁵ „... животът ѝ ми принадлежи (...)“ – мизантропските разсъждения на Реймънд са близки до онези на Маркиз дьо Сад („Жюстин или Неволиците на добродетелта“ (1993, Народна култура, С., 133 с. и сл.). „Всеки има право да вземе обратно това, което е дал; никога у никой народ на земята не е било оспорвано правото да разполагаш с децата си“ (пр. Красимир Петров) и т.н.

⁶ Чипъндейлов – по името на Томас Чипъндейл (1718 – 1779) – прочут английски мебелист, създал стотици модели, считани за образци на изкуството.

⁷ Освалд Кролиус (1563 – 1609) – германски алхимик и професор по медицина. Прилага усилено химията в медицината, като я счита за отделен от алхимията клон на науката.

да не мисля, че той го е открил сам. Има едно негово твърде странно изказване: „Във всяко зрънце пшеница таи се скришом душата на една звезда“.

В лабораторията нямаше много мебели: масата в центъра, каменна плоча с дренажна тръбичка в ъгъла, две кресла, на които Реймънд и Кларк седяха; това беше всичко освен един странен на вид стол в другия край на стаята. Кларк го погледна и вдигна вежди.

– Да, това е столът – каза Реймънд. – Нека го поставим на подходящо място.

Той стана, плъзна го на колелцата му към светлината и започна да го вдига и спуска, смъквайки седалката, като нагласяваше различно наклона на облегалката и стъпенката за краката. Изглеждаше много удобен и Кларк прокара длан по мекото зелено кадифе, докато докторът местеше лостове⁸.

– А сега, Кларк, настанете се удобно. Очакват ме два-три часа работа; бях принуден да оставя някои въпроси за края.

Реймънд отиде до каменната плоча, а Кларк го изглежда мрачно, когато той се приведе над редица стъкленици и запали пламъка под тигела⁹. На една от полиците над оборудването му докторът беше поставил малка ръчна лампа с абажур – също като на онази, която запали преди малко. Сега Кларк седеше скрит в сенките и наблюдаваше просторната притъмняла стая, удивен от причудливото явление, което предизвикваше контрастът между сияйната светлина

---

⁸ „... зелено кадифе (...)“ – сцената е символична. Столът е тапициран със зелено кадифе, подобно на билиардните маси. Лабораторията на Реймънд се помещава в бивша билиардна зала, понеже за него всичките му зловещи експерименти са просто игра.

⁹ Тигел – химически уред, съд за топене на твърди субстанции.

и плътния мрак. Скоро той усети странна миризма в стаята. Отначало тя едва се долавяше, но ставаше все по-осезаема. Учуди се колко му напомня на аптека или лекарски кабинет. Забеляза, че неволно се е съсредоточил върху възприятията си, и едва осъзнато се замисли за един ден отпреди петнадесет години, който беше прекарал в бродене из горите и полята край своя дом. Беше зноен ден в началото на август, жегата замъгляваше контурите на разстоянията и всичко наоколо със слаба мараня, а хората, които следяха термометъра, говореха за необичайно покачване на температурата, която беше почти тропическа. Необичайно, но този изключително горещ ден от петдесетте изплува отново в съзнанието на Кларк; чувството за ослепителните всепроникващи слънчеви лъчи сякаш разпръсна и тъмните, и светлите щрихи на лабораторията и той отново почувства поривите на сторецения въздух в лицето си, видя искрящите проблясъци по тревата и чу безбройните шепоти на лятото.

– Надявам се, че миризмата не ви безпокои, Кларк; изобщо не е вредна. Най-много да ви се доспи от нея.

Кларк чу тези думи доста отчетливо и знаеше, че Реймънд говори на него, но при никакви обстоятелства не можеше да излезе от летаргичното си състояние. Мислеше единствено за самотната си разходка отпреди петнадесет години; доколкото помнеше, тогава за последно бе видял полята и горите, които бе съзерцавал през детството си, и сега те се простираха пред него сред ярка светлина като пейзаж. Преди всичко до ноздрите му достигна мирисът на лято, букет от цветни аромати и уханието на горите, на хладни сенчести кътчета, дълбоко в зелените дебри, събуден от жаркото слънце; дъхът на плодородна земя го обгърна подобно нечий обятия и властваше над всичко. Въображението му го

накара да блуждае, както бе блуждал отдавна по гори и поля, докато следваше пролуката между обраслите, клонести букове; а в съня му ромонът на вода, процеждаща се от близката варовикова скала, звучеше ясно като мелодия. Мислите му вече се губеха и смесваха с други мисли; проходът между буковите гъстаци се бе превърнал в пътека между джелови дървета¹⁰, а тук-там от клон на клон пълзяха лози. Филизите им се полюшваха, натежали от виолетовите си гроздове, а рехавите сиво-зелени листа на дива маслина изпъстриха тъмната сянка на джеловете. Някъде, в далечните брънки на съня си, Кларк съзнаваше, че пътеката го бе отвела от бащиния му дом до непозната местност, наред чиито неизвестности сега се луташе, когато внезапно наместо ромона и хармонията на лятната природа всичко бе залято от безконечна тишина. Лесът замлъкна и само за миг той се оказа лице в лице с присъствие, лишено от чертите и на човека, и на звяра, и на живите, и на мъртвите, ала с всичко това у себе си – притежаваше същността на всяка материя, ала без само да е такава. И в същата тази секунда свещеното тайнство на плътта и душата се стопи, някакъв глас извика „Да си идем оттук“¹¹ и настана тъмнина на тъмнините отвъд всичките звезди, безметежна тъмнина.

Когато Кларк изведнъж дойде на себе си, видя как Реймънд сложи няколко капки от някаква маслена течност в една зелена стъкленица и после я запуши плътно.

– Бяхте задрямали – каза той, – пътуването сигурно ви е уморило. Готово е. Отивам да доведе Мери. Ще се върна до десет минути.

---

¹⁰ Джел – широколистен вечнозелен бодлив храст, наречен още илекс или вечнозелен дъб.

¹¹ „Да си идем оттук“ – цитат от Евангелието на Иоан (14:31). Фразата е изречена от Исус на Тайната вечеря тъкмо след като е разкрил на учениците си, че ще се възнесе при своя Отец.

Кларк се отпусна в стола и се замисли. Сякаш беше попаднал от един сън в друг. Почти очакваше да види как стените на лабораторията се разтапят и изчезват. Накрая щеше да се събуди в Лондон и да потръпне от собствените си съновидения. Вратата обаче се отвори и докторът влезе отново. Зад него вървеше момиче на около седемнадесет, облечено изцяло в бяло. То беше толкова красиво, че Кларк не се учуди на онова, което докторът му беше писал. Лицето, шията и ръцете на девойката бяха поруменели, но Реймънд остана равнодушен.

– Мери – каза той, – мигът настъпи. Имаш пълна свобода. Ще ми се довериш ли изцяло?

– Да, мили.

– Чухте ли това, Кларк? Вие сте мой свидетел. Ето го стола, Мери. Изобщо не е трудно. Просто седни и се облегни. Готова ли си?

– Да, мили, напълно съм готова. Целуни ме, преди да започнеш.

Докторът се наведе и сърдечно я целуна.

– Сега затвори очи – каза той.

Момичето притвори клепки, сякаш беше уморено и копнееше за сън, а Реймънд поднесе зелената стъкленица към носа му. Лицето на Мери стана по-бяло дори от дрехата, която носеше; почти не се възпротиви на аромата и след това със силен вътрешен подтик към покорство скръсти ръце като малко дете преди молитва. Ярката светлина на лампата я откриваше напълно и Кларк наблюдаваше промените, пробягващи по лицето ѝ, подобно на онези върху хълмовете, когато летните облаци засенчват слънцето, докато прелитат по небето. Накрая тя пребледня като платно и се обездвижи. Докторът надигна клепачите ѝ. Беше в пълно безсъзнание.

Реймънд натисна силно един от лостовете и столът веднага се наклони назад. Той отрязва част от косата ѝ във формата на кръг, също като при тонзура¹², и приближи лампата. След това взе дребен, лъскав инструмент от малкия си куфар и Кларк се извърна потръпнал. Когато погледна отново, докторът превързваше разреза, който бе направил.

– Тя ще се събуди след пет минути – Реймънд все още беше съвсем невъзмутим. – Друго не може да се направи. Остава ни само да чакаме.

Минутите се нижеха бавно. Наоколо се чуваше само тежкото, мудно тиктакане на стария часовник в коридора. На Кларк му беше зле. Чувстваше се отмалял, коленете му се подкосяваха и едва стоеше на краката си.

Внезапно, докато чакаха, чуха дълбока въздишка, изчезналата руменина се върна по страните на девойката и тя отвори очи. Кларк потръпна, като ги видя. В зареяния им поглед сияеше зловеща светлина, на лицето ѝ се изписа силна почуда и тя протегна ръце, сякаш за да докосне нещо невидимо. Само след миг обаче удивлението избледня и отстъпи на чудовищен ужас. Лицето ѝ се сгърчи противно. Мери затрепери от глава до пети, все едно душата ѝ се блъскаше и превиваше в тленния си дом. Гледката беше ужасна. След секунда тя падна с крясъци на пода и Кларк се спусна към нея.

Три дни по-късно Реймънд заведе Кларк до леглото на пациентката. Тя лежеше напълно будна, въртеше глава от страна на страна и се хилеше безпричинно.

– Да – каза докторът, все още съвсем невъзмутим, – твърде жалко. Тя е свършено слабоумна. Не можем обаче да ѝ помогнем. Вече е видяла Великия бог Пан.

---

¹² Тонзура – обръснато място на темето на католически духовник.